

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ

проф. д-р Стела Атанасова Тодорова,
професионално направление 3.8 „Икономика“ и 3.7 „Администрация и
управление“

член на Научното жури за придобиване на научна степен „доктор на
науките“

Настоящата рецензия е изготвена на основание **Заповед № 891 от 28.11.2025 г. на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ – Варна**, по откритата процедура за защита на дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ по професионално направление **3.8 „Икономика“**, с която съм определена за член на Научното жури.

Автор на дисертационния труд: д-р Агнешка Якубовска

Тема на дисертационния труд: „Намаленият потенциал на пазарите на труда, породен от неравенствата в здравния статус в ЕС-27“

Професионално направление: 3.8 „Икономика“

Кратко представяне на кандидата

Агнешка Якубовска е кандидат на икономическите науки и магистър по икономика с опит в управленската икономика, микроикономиката и съвременните методи на дистанционно обучение. От 2003 г. работи в Катедрата по икономика на Кошалинския Технологически Университет, където преподава в бакалавърски и магистърски програми, ръководи магистърски и бакалавърски работи и участва в разработването на учебни планове. Ръководител и изпълнител е на научни проекти, включително финансирани от ЕС, насочени към повишаване качеството на образованието. Била е член на Националния съвет на Полското

икономическо дружество(2015-2020). До момента е член на редакционната колегия на списание *A Research Bulletins of the Faculty of Economic Sciences*.

Обем, структура и формални изисквания на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант **Агнешка Якубовска** на тема **„Намаленият потенциал на пазарите на труда, породен от неравенствата в здравния статус в ЕС-27“** е с общ обем 274 страници. Трудът е логически структуриран и включва: увод; пет основни глави; резюме; окончателни заключения; списък на използваната литература; приложения с общ обем 26 страници. Съдържанието на всяка глава е представено в ясно обособени и логически последователни параграфи, което осигурява добра четимост и аргументираност на изложението.

Основният текст е богато илюстриран и съдържа **36 таблици и 74 фигури**, които допринасят за по-ясното представяне и интерпретация на резултатите от изследването. Библиографският апарат е обширен и включва **290 литературни източника на полски и английски език**, което свидетелства за задълбочено познаване на съвременните научни постижения по темата.

Дисертационният труд съдържа всички задължителни структурни елементи, съгласно изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, а именно: титулна страница, съдържание, увод, основен текст (пет глави), заключение, приложения, списък на използваните литературни източници, списък на фигурите и таблиците.

Структурата и съдържанието на дисертационния труд напълно съответстват и на изискванията на Наредба № 12 от Правилника на ВСУ „Черноризец Храбър“ за условията и реда за придобиване на научни степени и звания.

Актуалност

Темата на дисертационния труд е с научна и практическа ***актуалност***, обусловена от нарастващото разпространение на хронични заболявания сред населението в трудоспособна възраст и свързаното с това намаляване на икономическата активност. Лошото здравословно състояние се утвърждава като съществен фактор за професионалната дезактивация и ограничената производителност на човешките ресурси. В условията на застаряващо население и свиване на трудовия потенциал в ЕС-27 значението на здравния капитал като компонент на човешкия капитал нараства. Съществените различия в здравния статус между държавите членки оказват пряко влияние върху пазарите на труда и икономическата динамика. В този контекст изследването допринася за по-доброто разбиране и оценяване на ефектите от здравните неравенства върху икономическото развитие.

Обектът на изследването е ясно формулиран и обхваща ограниченията на потенциала на трудовите пазари в ЕС-27, свързани с демографските процеси и здравословното състояние на населението. ***Предметът*** е съобразен с концепцията за човешкия капитал и позволява емпирична оценка на неравенствата между държавите членки и тяхното въздействие върху производителността на човешките ресурси. Подходът е адекватен и дава възможност за идентифициране на модели на конвергенция и различия между ЕС-14 и ЕС-ЦИЕ, което придава на изследването актуалност и научна значимост.

Дисертационният труд формулира четири работни хипотези, насочени към оценка на влиянието на здравните неравенства върху потенциала на трудовите пазари в ЕС-27, като се акцентира върху различията между „старите“ и „новите“ държави и проследява динамиката на тези неравенства във времето. Авторът убедително аргументира основната теза, че процесът на европейска интеграция не е довел до

значително изравняване на здравния капитал на населението в трудоспособна възраст между различните групи държави, което добавя яснота и актуалност на изследването.

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана – да идентифицира и оцени ограниченията на потенциала на пазара на труда в ЕС в контекста на демографските и здравните неравенства между „старите“ и „новите“ държави-членки. Авторът последователно обосновава изследователския подход и формулира конкретни задачи, които логично водят към постигането на основната цел на проучването. Тематичният и пространственият обхват на дисертационния труд е ясно дефиниран – анализира икономиките на ЕС-27 с акцент върху влиянието на демографските и здравните фактори върху потенциала на трудовите ресурси, като разграничението между „стари“ и „нови“ държави-членки позволява задълбочено оценяване на различията и сходствата между тях в периода 2000–2022 г.

Методологията е коректно подбрана в съответствие с поставените цели и формулирани хипотези. Авторката комбинира теоретичен преглед с емпиричен анализ, използвайки статистически и количествени методи за оценка на демографските и здравните различия.

Съдържание

Първата глава систематично анализира връзката между възрастта, здравето и пазара на труда, подчертавайки значението на здравето като икономическа стойност и влиянието му върху заетостта и производителността. Авторът дискутира теоретични и емпирични подходи за оценка на загубите на продуктивност вследствие на здравни ограничения и акцентира върху сложността на причинно-следствените връзки между здраве, икономическа активност и растеж. Глава първа изтъква, че при подходящи условия опитът и здравето на по-възрастните работници могат да допринесат за икономическите резултати, като

подчертава необходимостта от адаптиране на работната среда и политики за подкрепа на заетостта.

Втората глава систематично разглежда теоретичните и методологичните основи за изследване на здравните неравенства в ЕС, като ясно дефинира понятията и индикаторите за здравен статус и тежест на заболяванията. Авторът представя подходящи методи за измерване на неравенствата, включително бета и сигма конвергенция, и обосновава методологията на емпиричното изследване. Главата показва солидна теоретична подготовка и логично свързване с практическите аспекти на анализа на здравните ограничения върху пазара на труда.

Третата глава представя емпиричния анализ на демографските и здравните процеси в ЕС-27, като се фокусира върху влиянието на застаряването и хроничните заболявания върху трудовите ресурси. Авторът показва, че делът на по-възрастното население нараства, което води до промени в структурата на работната сила и до намалена икономическа активност, особено при хората над 55 години. Анализът отчита различията между страните в достъпа до пазара на труда и риска от бедност за хора с увреждания, подчертавайки значимостта на здравните ограничения за амортизацията на човешкия капитал и социалните неравенства.

Четвъртата глава показва, че здравният статус на населението в ЕС-27 е силно свързан с нивото на икономическо развитие и разходите за здравеопазване. Авторът подчертава значителните различия между „старите“ и „новите“ страни-членки, като западноевропейските държави се отличават с по-добри показатели за очаквана продължителност на живота и живот в добро здраве. Въпреки очевидната връзка между благосъстояние и здраве, причинно-следствените механизми са трудни за доказване, особено за показателя „продължителност на живота в добро здраве“. Анализът потвърждава, че доходите на населението и държавните разходи

за здравеопазване са ключови фактори за обяснение на наблюдаваните здравни неравенства между страните.

Пета глава посочва, че здравните ограничения продължават да създават значими различия между „старите“ (ЕС-14) и „новите“ (ЕС-ЦИЕ) пазари на труда. Рискът от преждевременна смърт (YLL - години загубен живот поради преждевременна смърт) е особено висок в ЕС-ЦИЕ, докато различията при инвалидността вследствие на хронични заболявания (YLD - години, прекарани с увреждане) са по-малки, но тежестта ѝ нараства по-бързо. Процесите на конвергенция са ограничени: бета-конвергенция се наблюдава само в ЕС-14 за младите (15-49 г.), а в ЕС-ЦИЕ има признаци на дивергенция. Липсата на сигма-конвергенция потвърждава хетерогенността между държавите. Вместо догонване, държавите от ЕС-ЦИЕ се отдалечават една от друга или от средните нива на ЕС. Това показва, че ЕС не функционира като хомогенна система по разглеждания показател. Нарастващата тежест върху трудоспособното население подчертава нуждата от превантивни мерки, здравни грижи и ефективна интеграция на хората със здравословни ограничения на пазара на труда.

Теоретични и приложни приноси на дисертацията

Настоящото изследване прави значителен принос към теорията и практиката на икономическата наука, като системно анализира влиянието на здравето и демографските фактори върху потенциала на пазара на труда в ЕС-27. *Теоретичното значение* се състои в следните приноси, които аз напълно приемам.

- Изследването запълва празнина в литературата, като системно анализира влиянието на здравния капитал върху резултатите на пазара на труда в ЕС-27.

- Дава теоретична и емпирична основа за определяне на причините и размера на неравенствата в потенциала на трудовите ресурси, обусловени от здравни ограничения.
- Предлага интегриран аналитичен подход, който разширява теоретичната рамка за връзките между възраст, здраве и икономически процеси.
- Допринася за дефиниране на процеса на конвергенция между „старите“ и „новите“ страни-членки на ЕС, като идентифицира факторите, влияещи върху социално-икономическото сближаване.

Методологично изследването предлага авторска методика за оценка на ефективността за компенсиране на различията в здравните ограничения върху пазара на труда, като отчита началната социално-икономическа хетерогенност на страните от ЕС. Разработените инструменти за измерване на бета- и сигма-конвергенцията позволяват количествено оценяване на динамиката на сближаване между „старите“ и „новите“ държави-членки, което представлява значимо надграждане спрямо предишни подходи.

Практическият принос на труда оформям в следните направления:

- Идентифицира и количествено оценява здравните неравенства и тяхното въздействие върху трудовите ресурси в ЕС-27.
- Предлага инструмент за оценка на ефектите от политики на сближаване и здравни интервенции върху потенциала на пазара на труда.
- Формулира конкретни препоръки за здравни, социално-икономически и трудови политики с цел намаляване на негативните ефекти от здравните ограничения.

Оценка на публикациите

Публикувана книга, базирана на защитена дисертация за образователна и научна степен „доктор“ или за научната степен „доктор на науките“- Jakubowska A. (2007). „Данъците в процеса на вземане на решения в предприятието“. Посочени са множество *публикации в реферирани научни списания и конференции* – индексирани в Scopus и Web of Science - 11 на брой. Статии и доклади, публикувани в нереферирани журналы с научно рецензиране или в редактирани сборници / специализирани издания за класифицирана информация (*тук се имат*

предвид публикации извън основните реферирани издания, включително колективни томове и други специфични научни издания) – 31на брой. Публикувани глави в колективни монографии и научни сборници – 19. Цитирания в Scopus или Web of Science – 40 са посочени.

Агнешка Якубовска има богата публикационна активност, включваща както монографични трудове, така и множество статии и научни глави в колективни издания. Значителен брой от нейните публикации са реферирани и индексирани в международни бази данни като Scopus и Web of Science, което доказва тяхната научна значимост и видимост. Общият брой цитирания показва, че нейните изследвания имат влияние и се използват от международната научна общност, което допринася за утвърждаване на авторката като активен и признат изследовател в своята област.

Авторефератът на дисертацията отговаря напълно на изискванията и представя по убедителен начин научните приноси на докторанта. Като член на Научното жури, аз приемам напълно предложените в автореферата приноси.

Заклучение. Отчитайки законовите изисквания и установилите се норми при присъждането на научната степен „доктор на науките“, с дълбока убеденост предлагам на почитаемите членове на Научното жури на д-р **Агнешка Якубовска** да бъде присъдена научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.8. „Икономика“.

Изготвил рецензията:

15.01.2026
гр. Пловдив

проф. д-р С.Тодорова